

מענין לענין *

אם לתוך חכניתה של המפלגה, לתוך ספר-תקנותיה, נכנסים מעשי-אלמות בתור אמצעי מדיני (הסוציאליסטים-הריבולוציונרים ברוסיה הצאריסטית, הקימיטאגים בבלגאריה, האַנארכיסטים בספרד) ; ומפלגה ציונית בעלת חכנית כזו, ואפילו קבוצה ציונית כזו, אין בקרבנו. ובפרט שד"ר ארלוזורוב היה מן המתונים שבמפלגה שלו ומן העסקנים הציוניים, שמעולם לא הסיתו מפלגה במפלגה. ולאיו מפלגה ציונית היה מועיל ורצוי להשניא את עצמה על-ידי רצח מתועב כזה זמן מועט קודם הבחירות לקונגרס הציוני? ולאיו מפלגה ציונית היו הרצון והכוונה לגרום בשעת תגבורת-העליה ופריחה כלכלית יחסית לכך, שתבוא הפרעה בעליה ובפריחה אלו על-ידי מהומה ומבוכה בארץ? ואיו מפלגה ציונית יכולה היתה להסית לרצח נורא כזה בימי הענינים הקשים של עבר-הירדן וואדי חווארת ובעצם יום-הזכרון להתלויים מרצחי אב תרפ"ט, שעשו במסגדים אזכרות לנשמותיהם כמו שעושים לגבורים וקדושים ?

ואם אף-על-פי-כן יש לא רק לא-יהודים, אלא גם יהודים, שגוח להם לחשוד ברצח יהודי ציוני איזה-שהוא לא בתור פושע מטורף, אלא בתור מושפע ממפלגה ציונית

IX. למי זה מועיל ?

במשפט העולמי יש כלל גדול : אם נעשה מעשה-פושע, מיד עולה מחשבה זו על הדעת : „עשה אותו מי שזה מועיל לו-“ (Is facit, cui prodest).

החקירה של רצח-ארלוזורוב נמצאת בידי המשטרה וחוקר-הדין, וחלילה לנו להכנס לרשותם. ואולם בהספד הקצר, שִקדם למאמר הנוכחי, באה כאַקְסֵרִיסְטִיקָה קצרה של שיטתו ומעשיו של'המנוח, - וקשה להסיק מתוכם, שהיה מן התועלת לאיו מפלגה ציונית שהיא, תהא ימנית-או-שמאלית, להתנקס ב ד ו ק ה, להגות מן המסילה א ו ת ו ד ו ק ה. מעולם לא התקוטט ד-ר ארלוזורוב עם שום מפלגה ולא התנפל על שום מפלגה ביחוד ; ואף שום מפלגה לא שמה אותו מטרה מ י ו ח ד ת לחֲצִיָה; האופוזיציה התנפלה עליו הרבה סחות משהתנפלה על כל מתנגד מפורסם אחר. דרכה של מפלגה אופווי-ציונית להתנפל על אנשי-השלטון המתנגדים להשקפותיה ; ואיו מפלגה בארץ-ישראל אינה מתנפלת, לצערנו, על המתנגדים להבדברים קשים, ולפעמים גַאף במעשים קשים ? - מה לא כתבו ב"רב"ר, למשל, על ז'אבוטינסקי ? - אבל מכאן ועד רצח מדיני הרי הדרך רחוקה מאד. להאשים איו מפלגה שהיא אשמה בכדה כזו אפשר רק

(*) עיין "ביתר", כרך א', חוברת ד'.

(המשטרה ובית-הדין עושים את חובתם) – לחקור כל אפשרות שהיא), הרי זה אחד מן הסימנים המעציבים ביותר, שמעידים על התקלקלותה של נימה עיקרית בהרגשה הלאומית שלנו.

זכורני: לפני ארבעים שנה ויותר פירסם המשורר המפורסם יה ל"ל באַלאַדה קטנה בשם "שמחה וששון ליהודים"¹. באלכסנדריה של מצרים נמצא קָלָל, שחושבים אותו ליווני – ובכן אָבֵל גדול ליהודים, בכי ומספד: יוֹנִי החלל – והאיך לא יתאבלו היהודים? הרי אותם יאשימו ברצח זה, הרי עליהם יעלילו עלילת-דם... ופתאום נחברה, שהחלל הוא יהודי – והיוונים עצובים; אין את מי להאשים, אין על מי להעליל. ואולם ליהודים היו שמחה וששון: הרי אותם לא יאשימו בהריגת-אחיהם; הרי עד כדי כך לא יגיעו אפילו שונאיהם הגדולים ביותר. והבאַלאַדה מְסַתֵּימת בדברי-אירוניה מרים אלה:

אָחִינוּ הַקָּלָל – יְהוּדִי. לא יוֹנִי.

לְכוּ גְרִינְגָה, גְרִינְגָה – שִׁשָּׁה' עִם עָנִי!

זה היה בגולה ובימי-קדם. ואם עכשיו, ובבית הלאומי, יש מי שישש על שִׁאָחִינוּ הרוצח – יהודי, לא יוני, הרי זו מכה רבה להרגשתנו הלאומית, מכה לא-קטנה מן הרצח עצמו. האמנם ירדנו עד כדי כך? – – –

X. גִּירוּשׁ-אַשְׁכֵּנֵז וְגִירוּשׁ-סְפָרַד

ההיסטוריה אינה חוזרת לכל פרטיה.

אבל פעמים שהיא חוזרת בכללה.

גירוש-אשכנז לא בכלל הוא דומה לגירוש-ספרד.

קודם כל, אין גירוש ממש בגרמניה.

בספרד היתה גלות שלמה על-פי גזירת-המלכות. ואילו באשכנז רק גורמת ממשלת-הודון לגלות יהודית על-ידי רדיפות ומכות ועינויי בית-כלא ועל-ידי פיסורים מכל פקידות והתמנות וכריתת כל ענפי-המחיה; אבל לא יצאה פקודה ליהודים, שִׁצְאוּ כולם מגרמניה, ויש אפילו עכובים לצאת משם. ואולם יש כאן צד שֶׁוְהָאֵחָד: כמו בספרד, כך אף בגרמניה אין נותנים ליהודים היוצאים לקחת את רכושם עמם. בספרד התיירו מטבעות של נחושת, ובאשכנז – 200 מאַרְק לחודש – גם-כן פרוטות פשוטות.

ועוד הבדל עצום: בספרד היה מוצא

מן הגירוש והגזירות: שמד, התנצרות. באשכנז אין השמד מועיל. עד דור רביעי לא יבוא ישראל בקהל הטיטוני. מצד הנאת-היהדות יש לשמוח על זה, אף אם "ערבי-מומרים", שנשארו ביהדותם בעל-כרחם, או מומרים, שחזרו ליהדותם בעל-כרחם, אינם תפארת לעם-ישראל וליהדותו. ואולם מצד הכוונה הנאַצִיִּסטית כאן לפנינו רשעות נוספת, שלא היתה כדוגמתה מיום ששנאת-היהודים קיימת. האנטישמיות היתה דתית, כלכלית, תרבותית; הפעם לפנינו אנטישמיות זואולוגית.

כל זה – כלפי חוץ, כלומר, במה

שנוגע להיחס של גרמניה האנטישמית

ליהודים. וכלפי פנים?

אף כאן אין ההיסטוריה חוזרת. ואף-

על-פי-כן יש דמיון גדול בין מה שנעשה

בפנימם של היהודים בספרד ובין מה שנעשה

בתוכם של יהודי אשכנז.

אף יהודי-ספרד, כיהודי-אשכנז ממש,

(1) פרדס, אוסף ספרותי, הוצאת י. ה. רבניצקי, אודיסה תרנ"ב, ¹ 51 – 53.

היו קשורים בארץ-מגוריהם ובלשונה קשר
אמיץ. ואף יהודי-ספרד תפסו, עוד יותר מיהודי-
גרמניה, מקומות ראשונים בכל ענפי המדיניות,
הכלכלה והתרבות הספרדיות. הם נעשו
„גראַנדיס ספרדיים גמורים, ור' שלמה
אלעמי ב„אגרת-המוסר“ שלו מספר נוראות
על הפרת-המצוות מצדם של ראשי היהודים
הספרדיים ועל חיקוי דרכיהם של הספרדים
הנוצריים מצדם של הספרדים היהודים, כדרך
המתבוללים בכל הזמנים. היו מן היהודים
בספרד שרי-אוצרות, פרופיסורים באוניברסיטה,
חכמים מחוכמים, מחברי ספרים בערבית
ובספרדית בכל ענפי המדע והספרות. ושפע
זה של כשרונות, שהשפיעו היהודים על ספרד,
הוא דוקה שהעיר את מחתם של צוררי-
ישראל בספרד. עד שהתחילו גוזרים על היהודים
כל מיני גזירות קשות; וכשלא הועילו אף
הן להרחיק את היהודים מענינים, שאינם
שלהם, וכשלא הצליחו השונאים לרכא את רוחם
ולהכניסם אל הגטו הרוחני או לכופם להמרה,
גזרו עליהם גזירת גירוש גמור – גלות שלמה.
ואף יהודי-גרמניה נעשו ברובם גרמנים
גמורים – גרמנים בני בלא דת משה.
ואף הם תפסו בגרמניה מקומות ראשונים
בחי הכלכלה ובעניני-התרבות, ואפילו במדיניות.
לא היה מקצוע מדיני, כלכלי או תרבותי,
שיהודי-גרמניה לא עשו בו גדולות. כיהודי-
ספרד ויותר מהם, דברו וכתבו יהודי-גרמניה
רק בלשון-ארצם בלבד, והעברית שימשה להם
לדברים שבקדושה. ובעוד שיהודי-ספרד יצרו,
לכל הפחות, שירה עברית, לא יצרו
יהודי-גרמניה בעברית החדשה אלא מעט מן

המעט – את הכל כתבו גרמנית, אפילו חכמת-
ישראל ברובה המכריע. חכמי-ישראל בגרמניה
עשו גדולות במדעי-הטבע ובמדעי-הרוח כאחד
ופארו את שם-גרמניה בעולם. ומפני-כן דוקה,
מפני שהצטיינו בכל דבר ונעשו נכרים בכל
מקום למרות רצונם להסתתר ולהתבולל, –
באה עליהם הצרה הזאת, צרת ההיטלריסמוס,
שמשתדל לבער אחריהם ולעקרם מכל מקום,
שתפסו אותו, ומכל פרנסה, שאחזו בה.

ואולם כמה משונה ההגבה על הגזירות
הקשות של יהודי-אשכנז מזו של יהודי-ספרד!
סופר ספרדי נוצרי¹ מצייר את
יציאת היהודים מספרד בדברים מחרידי-לב
ומזועזעי-נפש אלה: „הדרכים והשדות היו
מלאים בכל עבר ובכל פינה אנשים ונשים,
ילדים וזקנים, שהלכו רגלים או רוכבים על
החמורים והקָרְדִים, או נסעו בעגלות, אל חופי-
הים. הלכו הלך וקרב, אחדים נופלים –
אחרים זקופים, אחדים מתים – אחרים נולדים,
אחרים חולים... עד שלא היה אף נוצרי
אחד, שלא נכמרו רחמיו עליהם. ובכל מקום
שהלכו היו קוראים אותם לטבילה, ואחדים
היו ממירים ונשארים שם, אך הם היו
המעט. הרבנים היו בראשם והיו
מכריחים את הנשים והבחורים
לשיר ולנגן בתופים כדי לשמח
את העם – יותר נכון, כדי שלא לשמח
עליהם את האויבים, שהי יִישַׁמַח עליך אויבי
היא הגדולה שבקינות. הגולים לא התאבלו על
שהוכרחו לעזוב את „מולדתם היקרה“, את
„ספרד היפה והתרבותית“. בשירה ובזמרה,
בחופים ומצולתיים עזבו את ארץ-הדמים,

1) מובא על-ידי ר' שלמה רוזאניס, דברי ימי ישראל בתוגרמה, I² (תל אביב תרצ"ג), 59.

שהקיאה אוהם מתוכה. כגאון וגאווה ניתקו את כל הקשרים, שקשרו אותם אל מולדתם- חורגתם - ובקול רנה יצאו משם. מתוך הלך- נפש חדש ומחודש זה בא החרם הגדול, שהחרימו היהודים את ספרד-עד עולם, החרם. שהוא גדול ועמוק מחרם על סחורות ושנתקיים במשך ארבע מאות וארבעים שנה. ורק הבנים הקטנים של האבות הגדולים התחילו מפירים אותו מתוך טובת-הנאה, שעדיין היא מוטלת בספק גדול...

וכי כך נוהגים גם יהודי-גרמניה? - צריך לקרוא את עתונה של ה"אגודה המרכזית של הגרמנים בני דת-משה" ואת דבריהם של ה"גרמנים-הלאומיים היהודים" (שני הפכים בנושא אחד 1), שאפילו חברי ה"אגודה המרכזית" אינם גרמנים כשרים כל צרכם בשבילים; צריך לראות את החנהגותם של סופרים "יהודיים", כביכול, כפליקס סאלטן (ברוך זאלצמן); וצריך לראות את התנהגותם של גולי-גרמניה בארצות שונות, ואפילו בארץ-ישראל - את אהבת- הנפש שלהם לגרמניה ולכל דבר גרמני, - צריך לקרוא ולראות את כל אלה כדי להכיר בהבדל שבין גירוש-ספרד לבין גירוש-אשכנז. לא ראינו יהודים גאים בתוך הכורחים מגרמניה. לא ראינו, שיברחו יהודים מגרמניה "בקול- רינה". לא ראינו את הגאון והגאווה היהודיים מתעוררים בתוכם אפילו אחר המכות, קפות- הזכויות והעלבונונו מצדם של היטלר ותשעה- עשר המיליונים, שהצביעו בעדו, מכות. קפות- זכויות ועלבונונו, שלא עברו בשום ארץ על

שום קבוץ יהודי, שמסר נפשו על ארץ זו ומכר לו את גופו ביחד עם נשמתו. "אף-על- פי שגרמניה הודפת אותנו מעליה, רודפת ומכה אותנו והורגת בנו, אף-על-פי שהיא בועטת בנו ברגל כמו שבועטים בכלב מצורע, - אף-על- פי-כן גורלנו קשור בגורלה של מולדתנו האהובה, גרמניה היקרה". זהו התוכן של רוב המאמרים, שנדפסו בעתונים של יהודי-גרמניה הבלתי-ציוניים. ואפילו בעתונים הציוניים, שיש בהם פחות עבדות ויותר הכרה-עצמית יהודית, לא נמצאה שעת-כושר אחרת להטעים ולהדגיש את הקשר הנפשי שבין יהודי-גרמניה ובין התרבות הגרמנית אלא השעה של הרדיפות, הנגישות והעלבונונו הקשים ביותר. קשר נפשי זה קיים בלא שום ספק ואין להכחישו; אבל כלום יזניס, תרציג (13 לאפריל, 1933), היה היום המתאים להדפיס בעתון ציוני באותיות מפורזות כדברים הללו: "גורל של מגירים אינו קל לשאתו. אבל שנים ועשרות בשנים תעבורנה ואנו יודעים, שעוד דורות ישארו נאמנים למה שקבלו מן הרוח הגרמנית".¹ כן, יהודי-גרמניה לא יצאו מארץ-מגוריהם, שהקיאה אותם, בזמרה ובתופים ולא הטילו חרם עליה, כיהודי-ספרד. אבל בשאר הדברים דומים אלה להללו כשתי טפות-מים. קודם כל, הפיזור עצמו. לא לארץ אחת ויחידה כוננו יהודי-ספרד את מבטם. הרבה מהם הלכו לתורכיה ולא רץ-ישראל, אבל לא מעט מהם נתפורו באיטליה, בהולאנד ובמארוקו. ואף יהודי-

(1) הפראזה המפורזת האחרונה - באותיות גדולות. עיין: (Jüdische Rundschau)

1933, NNo. 30/31, S. 148 C.

גרמניה מתפורים לכל ארבע כנפות-הארץ: לצרפת ולשווייץ, להולנד ולספרד, לאנגליה וליוון, ורק חלק מהם הולך לארץ-ישראל. אפשר, שבזה שוב אשמה הפשרנות של „מנהיגיו“. כדי שתהא מגבית אחת, מתוך פחד שמא יפחתו סכומי-הכסף הנגבים, הסכימו דירויי צמאן וחבריו לועדים משותפים עם שונאי-ציון כקלוד מונטיפיורי וחבריו, שכמובן, ישתדלו בכל כחם, שיהודי-גרמניה יתפזרו בכל העולם כולה, ואפילו יתענו תחת ידי הטרור, ובלבד שלא יתרכזו בציון ויבנו את ארצם ואת אומתם. אבל אין לכחד, שאף ההתבוללות הקיצונית, שלא השאירה כל חלקה טובה ביהודי-גרמניה ושהיא היא שגרמה לכך, שהכל יראו ביהדות איזה דבר בלתי-נאה, שיש להסתירו על-ידי החלפתם של השמות הפרטיים והמשפחתיים (ברוך זאלצמאן – פליקס סאלטן). – שאף התבוללות קיצונית זו גרמה לפיזור זה. ומובן, שאותה ההתבוללות גורמת לכך, שיהודי-גרמניה יקחו עמהם, כמו שלקחו יהודי-ספרד את הלשון הקאסטילנית הזרה, – את הלשון הגרמנית לכל מקום שיבואו – ואף לארץ-ישראל.

וכאן תהא האנאלוגיה שלמה.

יהודי-ספרד, שיצאו גאונים מתוכם, אָבְדוּ עם היציאה מספרד את תרבותם הגדולה והמעודנת: לא עוד קמו להם משוררים כרשב"ג, ר' יהודה הלוי ורמב"ע, פילוסופים כהרמב"ם וגדולי-מדע כראב"ע; ואולם את הלשון הספרדית לא אָבְדוּ, ועל ידיה ועל-ידי מנהגים טפלים ובלתי-חשובים נשארו בכל מקום שבט נפרד

מישראל, עד שעשו את האומה האחת כמעט שתי אומות: אומה אשכנזית ואומה ספרדית. וכך-הלואי שאתבדה! – יהא גם גורלה של היהדות הגרמנית. עם יציאתה מגרמניה תאבד את המשוררים, החוקרים ואנשי-המדע הגדולים, שנתנה לגרמניה ולעולם כולו; אבל היא תחזיק בלשון הגרמנית גם בארץ-ישראל, תחזיק אף כאן במנהגיה הגרמניים המיוחדים, תבנה לה מושבות מיוחדות ובתי-ספר מיוחדים לעצמה ותחיה בתור שבט לעצמה גם בארץ-ישראל, – ואז תִּפֶּה את בית-ישראל המאוחד לרסיסים: במקום שתי „אומות“, כביכול, שכבר יש לנו בארץ, האשכנזית והספרדית, יותר נכון: האירופית והמזרחית, תהיינה לנו שלש „אומות“: ה„אומה“ השלישית תהא – הגרמנית-היהודית. כדי להציל את המדע הגרמני-היהודי יש לרכו מעט-מעט את המלומדים הגולים מגרמניה באוניברסיטה העברית בירושלים. וחובה קדושה על היהדות העולמית למצוא את האמצעים לכך: הרי זו הצלתו של רכוש רוחני גדול ביחד עם האפשרות לעשות את ארץ-ישראל מרכז מדעי למזרח הקרוב והרחוק כאחד.

ובנוגע להתבוללות בלשון ובמנהגים, הרי רק התביעה הקנאית, שכל יהודי גרמני ילמד עברית, ביחד עם ההתנגדות הנמרצת למושבות מיוחדות של יהודי-גרמניה ולבתי-ספר מיוחדים לעצמם, – רק שתי אלו יכולות להציל את היהדות מהתפוררות חדשה בארץ, שכל זכות-הקיום שלה בתור מולדת יהודית עתיקה-חדשה היא השאיפה לאחדות לאומית גמורה וחלוטה.

יוסף קלוזנר